

Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuutigineqarpoq, Naalakkersuisut peqquneqassasut danskit inatsisit attortinneranut ministerianut attaveqassasut Kalaallit Nunaanni Eqqartuussiveqarneq pillugu inatsip allanngortinneqarnissaa pillugu. Allanguut periarfissaqartitsilissaaq hashimik pinerluttoqarsimatillugu aamma allatigut peqqarniitsumik pinerluttoqarsimatillugu, politiit ilisimannittunik illersuinissannut, taamaaliornikkut unnerluussamut taassumallu illersuisuanut ilisimannittup aqqanik kallerriussinngissinnaallutik

pillugu

Inatsisinut Ataatsimiititaliap

siunnersuutip aappassaaneerpeqarneranut

ISUMALIUTISSIISUTAA

Ataatsimiititaliap suliarinninnermini ilaasortarai

Inatsisartunut ilaasortaq Anders Olsen, Siumut, siulittaasoq
Inatsisartunut ilaasortaq Iddimangiiu Bianco, Inuit Ataqtigiit, siulittaasup tullia
Inatsisartunut ilaasortaq Jens-Erik Kirkegaard, Siumut, sinniisuusoq
Inatsisartunut ilaasortaq Debora Kleist, Inuit Ataqtigiit
Inatsisartunut ilaasortaq Per Rosing-Petersen, Partii Naleraq

18. oktober 2016-imi siullermeerinninnerup kingorna ataatsimiititaliap siunnersuut misissorpaa.

1. Siunnersuutip imarisaa tunuliaqutaalu

Siunnersuuteqartoq naliliivoq nunatsinni innuttaasut amerlasuut hasheernianut tunuliaqutaasunik ilisimasaqartut, taakkuli malersugaalernissartik soorassutigalugu ilisimasatik pillugit nalunaarutiginninnissaminnut suliamiluunniit uppersaasuunissaminnut tunuarsimaartartut.

Taamaammat siunnersuuteqartoq isumaqarpoq suliani hashimik niueruteqarnermut allatulluunniit peqqarniitsumik pinerluuteqarnermut tunngassutilinni nalunaarutiginnittut uppersaasullu kinaassutsiminnik isertuussinissaminnut pitsaanerusumik periarfissaqarnissaat pisariaqartoq, tamanna nunatsinni pinerluuteqartarnerit taamaattut pinaveersaartinneqarnissaat kissaatigigutsigu.

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu pisut ilaanni ilisimannittut kinaassusiat pasisaasumut imaluunniit unnerluutigisaasumut isertuunneqarsinnaasarput, paasiniaasoqarneranittaaq pisut ilaanni ilisimannittup kinaassusia unnerluutigisaasup illersuisuanut isertuunneqarsinnaasarpoq. Ilisimannittulli kinaassusianik isertuussisinnaanermut periarfissaq Danmarkimi Kalaallit Nunaannut naleqqiullugu annertuneruvoq – tamanna ingammik unnerluussisoqarneranit eqqartuussinerullu ingerlanneqarnerani.

Siunnersuuteqartup tamanna tunngavigalugu siunnersuutigaa Naalakkersuisut, suliani hashilerilluni pinerluuteqarnernut allatullu peqqarniitsumik pinerluuteqarnernut tunngassutilinni ilisimannittut kinaassusiinik unnerluutigisaasumut taassumalu illersuisuanut politiit isertuussisinnaanernannik ajornarunnaarsitsiumalluni, Kalaallit nunaanni eqqartuussisarnermik inatsisip allanngortinneqarnissaa siunertaralugu naalagaaffimmi oqartussaasunut saaffigineqqullugit pisussaaffilerneqassasut.

2. Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu inatsisit atuuttut

Kinaassutsimik isertuussilluni uppernarsaasoqartarneranut malittarisassat Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu atuuttut pillugit aalajangiiffigisassatut siunnersuummut ilanngussami sukumiisumik nassuiaasoqarpoq.

Politiit suliamik paasiniaaneranni uppernarsaasup kinaassusianik isertuussisarnermut malittarisassat Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu assigiikannerput: Illersuisup uppernarsaatit politiit pigisaat takusinnaatitaavai, taamatullu killisiuisoqarnerani il.il. malinnaasinnaatitaalluni. Taamaalilluni illersuisup kikkut politiinut nassuiaateqarsimanersut ilisimavai. Suliap paasineqarnissaa eqqarsaatigalugu imaluunniit inuk alla eqqarsaatigalugu (assersuutigalugu uppernarsaasuusooq) mianersuutassat tamanna pisariaqalersippagu, illersuisup paasissutissanik politiinit pissarsiarisaminik ingerlatseqqinnginnissaanik illersuisooq pisussaaffilerneqarsinnaavoq. Illersuisooq taamatut pisussaaffilerneqarpat, illersuisup kikkut politiinut nassuiaateqarsimanerat qanorlu nassuiaateqarsimanerat pillugu paasissutissat sullissaminut ingerlateqqeqqusaanngilai.

Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu unnerluussaasooq suliap eqqartuussivimmi suliarineqarnerani uppernarsaasut nassuiaateqarneranni aallaavittut najuussinnaatitaavoq. Taamaattorli unnerluussaasup najuunnera uppernarsaasup nassuiaataanut imaluunniit unnerluussaqaataasup killisiorneqarnermini nassuiaataanut sunniuteqarnissaa immikkut ilimagineqarsinnaappat, unnerluussaasup eqqartuussivimmit anisinneqarnissaanik eqqartuussisoq aalajangiisinnaavoq. Unnerluussaasooq uppernarsaasumik unnerluussaqaataasumilluunniit killisiuineranut malinnaanissaminut mattunneqarsimappat,

kingornatigut unnerluussaasoq kia nassuiaateqarsimaneranik nassuiaatillu imarisaanik paasitinneqassaaq.

Danmarkimi eqqartuussisoq tamatuma saniatigut uppernarsaasup najugaa pillugu paasissutissap unnersuussaasumut tunniunneqarsinnaannginneranik aalajangiisinnaavoq, tamanna uppernarsaasup isumannaatsumik inissisimaneranut aalajangiisuuppat.

Eqqartuussisoq aamma uppernarsaasup najugaa, atorfia imaluunniit aqqa pillugu paasissutissat unnerluussaasumut tunniunneqannginnissaannik aalajangiisinnaavoq, tamanna uppernarsaasup isumannaatsumik inissisimaneranut aalajangiisuusumik piunasaqaataappat.

Eqqartuussisorli uppernarsaasup najugaa, atorfia imaluunniit aqqa pillugit paasissutissat unnerluussaasumut tunniunneqannginnissaannik aatsaat aalajangiisinnaavoq, tamanna unnerluussaasup illersorneqarneranut sunniuteqassanngitsoq ilimagineqarsinnaappat. Taamaammatt uppernarsaasup kinaassusiata isertuunneqarnissaanik aalajangerneq nalinginnaasumik aatsaat nalaatsortumik takunnittuusimasut pineqartillugit pisinnaavoq, tassa inuit unnerluussaasup pisoq sioqqullugu ilisarisimanngisai nalaatsornikkullu pisumik takunnittut pinerluffigineqartulluunniit pineqarpata.

Eqqartuussiviup uppernarsaasup kinaassusianik isertuussinissamik aalajangiinera, illersuisup uppernarsaasup nassuiaateqarnerani najuussinnaatitaaneranut, uppernarsaasumik apersuisinnaaneranut uppernarsaasullu kinaassusianik paasinnissinnaatitaaneranut attuumassuteqanngilaq.

Malittarisassat Danmarkimi eqqartuussiviup pillaatissiinermut suliamik suliaqarneranut atatillugu kinaassutsimik isertuussilluni uppernarsaasoqarsinnaaneramik periarfissiisut 2002-mi atuutsinneqalerput, Kalaallilu Nunaanni atuunnatik.

3. Inatsisinut Ataatsimiititaliap isumaliusersuutai:

Aalajangiiffigisassatut siunnersuut saqqummiunneqartoq annertuumik isumaliutersuuteqartariaqalersitsivoq:

Siullertut siunnersuut hashimik pinerluuteqartoqartarneranik akiuniarnerup sunniuteqarnerulernissaanik siunnersuuteqartup tungaanit kissaateqarneq tunngavigalugu saqqummiunneqarpoq, hashimik pinerluuteqartarnerup ajornartorsiutaanera Inatsisartuni siamasissumik isumaqatigineqarpoq.

Illuatungaaticut kialuunniit tunngavissaqanngitsumik unnerluutigineqarnermut/pasineqarnermut pissusissamisut naapertuuttumik illersorneqarnissaminut periarfissinneqarnissaa eqqartuussiveqarnikkut aaqqissuussaansinni tunngaviulluinnarpoq. Ilisimannittup kinaassusianik isertuussineq inatsisitigut tunngaviaticut illersugaanermik taassuminnga innarliisuunerarneqarsinnaavoq.

Inatsisiliornikkut iliuuseqarnissamik isumaliuteqartoqaraangat, inatsisiliortup tamaticut isumaliutigisariaqartassavaa, ilumut iliuutsimik taassuminnga pisariaqalersitsisumik tunngavissaqarnerseq, taamatullu iliuuseq pineqartoq ilumut siunertaq malillugu sunniuteqassanersseq. Tamanna minnerunngitsumik iliuuseq tunngaviaticut inatsisitigut illersugaanermut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaansinni tunngaviusunut sunniuteqassappat.

Taamaammata ataatsimiititaliap isummerfigisariaqarsimavaa, ilumut siunnersuut hashimik ajornartorsiutinik akiuiniarnermi sakkusaanersseq *illersorneqarsinnaasseq*, taamatullu sakkusaanersseq *pisariaqartoq* minnerunngitsumillu *tulluartuunersseq*.

3. 1. Uppernarsaasut kinaassusiinik isertuussisinnaanerup annertusineqarnissaanik siunnersuut illersorneqarsinnaava?

Saqqummersartoq Juristimi 1985-imi¹ allaaserisami, uppernarsaasut kinaassusiinik isertuussisarnerup atorneqartarnera pinerluttulerinermi eqqartuussisarnermut inatsisit atortinneqarneranni tunngaviusumik najoqqutassanut ulorianartorsiortitsisutut landsdommerinit Ole Unmack Larsenimit, Poul Rønnovimit kiisalu Peter Rørdamimit nalilerneqarpoq. Landsdommerit erseqqissaatigaat, kinaassutsimik isertuussisarneq kukkusumik pineqaatissiisoqaratarsinnaaneramik ilimanarnerulersitsissasseq. Tikkuarpaat suliani uppernarsaasup kinaassusianik isertuussinissamik pisariaqalersitsisinnaasuni ilisimannittut qaaqusaasut amerlasuutigut nammineerlutik pinerluttuusarmata pinerluttulerinermiluunniit suliami peqataasuusarlutik, taamaalillutillu avatangiisiminni suliamulluunniit tunngatillugu inoqamminnik eqqunngitsumik pisuutitsiniaanissamik siunertaqarsinnaasarlutik. Tikkuarpaat uppernarsaasseq salluliortoq kinaassutsimi isertuunneqarneraticut imminut kinguneqartinneqanngilluinnartumik isumannguani malillugu nassuiaanissaminut periarfissaqarmat, taamaalillunilu illersuisoq sullitani peqatigalugu kinaassutsiminik isertuussisumut illuatungiliilluni illersuineramik aaqqissuussinissaminut periarfissinneqanngikkuni anigorneqarsinnaanngiusattumut inississalluni.

Danmarkimi eqqartuussinermut atatillugu kinaassutsimik isertuussisinnaanerup atorneqarsinnaanera 2002-mi annertusineqarmat tamatuminnaga mianersuusseqqusillutik arlallit avoqqaarliuteqarput, tassani aamma ilaatigut ilisimatooq professor, dr. Jur. Eva

¹ Qup 273-279

Schmidt taakkununga ilaalluni, taassuma Landsdommerit pingasut qulaani eqqaaneqartut assigalugit erseqqissaatigaa, ”naapertuisumik eqqartuussinermi, kimit unnerluutigineqarsimanerup ilisimanissaa, taamaalillunilu akissuteqarsinnaanissaq tunngaviulliunnartumik piumasaqaataavoq.”

Peqatigitillugulu uparuarpaa uppernarsaasup kinaassusianik isertuussinerup, kinaassutsimik isertuussilluni uppernarsaasup kinaassusianik unnerluussaasup eqqoriaasinnaanera pinngitsoortissinnaanngikkaa, taamaalillunilu uppernarsaasup kinaassusianik isertuussineq, kingorna uppernarsaasumut imaluunniit inunnut unnerluussaasup (kukkulluni) kinaassutsimik isertuussilluni uppernarsaasimasutut pasisaamut malersuinerit (akiniaanerit) pinngitsoornissaannik qulakkeerinnngitsoq.

Kiisalu mianersoqqussutigaa inatsimmut allannguutip – siunertaq uniorlugu – nassatarisinnaagaa innuttaasut uppernarsaasuunerup ulorianartuuneranik isumaaqalernerat (kisitsisit atorlugit nalunaarsukkat malillugit kukkusumik), taamaalillunilu innuttaasut politiinik ikiuinissaminut qunussuteqanngitsut ikilinerannik kinguneqarsinnaalluni.

Inatsisilerituut nuimasut soorlu Landsdommerit pingasut eqqaaneqartut kiisalu dr, jur. Eva Smithip, ilisimannittut kinaassusiinik isertuussisarnerup atorneqartarnerata pinerluttulerinermi eqqartuussisarnermut inatsisit atortinneqarneranni tunngaviumik najoqqutassanut ulorianartutut naliliinerat aamma inuit pinerluuteqarsimannngitsut pinerluuteqarsimanermut unnerluussaaratarsinnaanerannut atatillugu isigineqassaaq. Aamma pisuussuteqanngitsut unnerluutigineqaratarsinnaapput, pinerluttulerinermilu eqqartuussisarnermut inatsisit malillugit unnerluutigisaasooq kinaluunniit pissusissamisoortumik naapertuisumik imminut illersornissaminut periarfissinneqarnissaa tunngaviulluinnartumik najoqqutaavoq.

Unnerluutigisaasup pisinnaatitaaffia taanna aamma Europamiut Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaanni artikel 6-imi aalajangersagaavoq.

Europamiut Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaanni artikel 6 naapertuilluartumik eqqartuussaanssamut pisinnaatitaaffimmut tunngasuvoq tassanilu ilaatigut unnerluutigisaasup imminut illersornissaminut piareersaateqarsinnaanerit periarfissinneqarnissaa uppernarsaasunillu unnerluussisussaataasup qaaqqusaanik apersuisitsinissaminut periarfissinneqarsinnanera piumasaqaataavoq.

Isumaqatigiissutip artikel 6-ia kinaassutsimik isertuussilluni uppernarsaasoqarsinnaaneranik mattussivinnngilaq. Europamiulli Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviata ingerlatsinerani takuneqarsinnaavoq kinaassutsiminik isertuussilluni uppernarsaasup nassuiaataa kisiat tunngavigalugu imaluunniit taanna kisimiilluni suliami aalajangiisuusumik uppernarsaasuuppat unnerluutigisaasumik eqqartuussisoqarsinnaanngitsoq. Aammattaaq Inuit

Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup ingerlatsinera malillugu kinaassutsimik isertuussilluni uppenarsaasoqarsinnaaneraniq eqqartuussiviup aalajangernera illuatungaatigut periutsip taassuma nassataanik unnerluutigisaasumut ajoqutaasinnaasut illuatungaatigullu uppenarsaasumik mianerinninnissaq eqqarsaatigalugu oqimaalutarlugit pissaaq, tamannalu naleqqersuunneqarsinnaanissamik piumasaqaatit ataqqillugit, tamatumalu nassataraa pisariaqartinneqartoq sinnerlugu kinaassutsimik isertuussisoqaqqaannginnera.

Taamaalilluni kinaassutsimik isertuussilluni uppenarsaasoqarsinnaanera Danmarkimi atorneqartoq, aallaavimmigut Europamiut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaanni artikel 6-imik unioqqutitsisuunngilaq. Tamatumali unnerluutigineqartup unnerluussutaasunut imminut illersorsinnaaneraniq nakuillisisinera, taamaalillunilu unnerluutigineqartup tunngaviummik inatsisitigut illersugaaneraniq kimeerusisitsinera allanngortinngilaa.

Danmarkimi naalakkersuineramik suliallit 2002-mi unnerluutigisaasup inatsisitigut illersugaaneraniq kimeerusisitsisumik toqqaanerannut tunngaviuvoq, taamanikkut rockerit iligiiaat marluk aporaannerat naammasseqqammersoq, tassani arlallit toqutaasimallutik, inuillu aporaannermut akuunngitsut inuuneri ulorianartorsiortitaasimallutik.

Inatsisissatut siunnersuummut nassuiaatini piumasaqaataavoq kinaassutsimik isertuussilluni uppenarsaasoqarsinnaanera taamaallaat nalaatsortumik takunnittuusimasunut tunngatillugu atorneqarsinnaasoq (tassa ilisimannittunut unnerluutigisaasumik pisoq sioqqullugu ilisarimanninngitsunut), taamatullu piumasaqaataasoq suliami pisut erseqqissumik ilimanarsisippassuk, unnerluutigisaasooq uppenarsaasup kinaassusia pillugu paasissutissanik pissarsigaluarpat uppenarsaasup malersugaanermik allatulluunniit nuanniitsumik nalaataqarnissaa, kiisalu kinaassutsimik isertuussilluni uppenarsaasoqarsinnaanera ingammik suliani aalajangersimasuni peqqarniitsumik pinerluuteqarnermut imaluunniit aaqqissuussaanagerusumik pinerluuteqarnermut tunngassuteqartuni atorneqartassasoq, tassani aamma pinerlunniatigiiat pinerluuteqarneranni.

Piumasaqaatit taakku kingusinnerusukkut 2011-imi inatsimmik allannguinnikkut ilaannakortumik sakkukillisinneqarput.

Inatsisit atortinneqarneranni najoqqutaasunik akuleruffiginninerit suli akuleruffiginninnernik allanik malitseqaratarsinnaajuaannarnerannut tamanna takussutissaavoq, taamaalillutik inatsisit atortinneqarneranni najoqqutaasut alloriarnikkaarlugu akuleruffigineqartarnertik ilutigalugu kimeerutsikkiartuaarneqarnerisigut taakkuninnga ataqqinninneq paasinninnerlu nukillaarsarneqarlutik.

Tassunga atatillugu siunnersuummi uani suup “peqqarniitsumik pinerluuteqarnertut” nalilerneqarnera pillugu apeqqut eqqumaffigissallugu tunngavissaqarluarsinnaavoq.

Atorneqarfia annertusiartuaaratarsinnaavoq, tamanna inatsimmik allannguinerinnakkuunngitsoq, aammattaarli unnerluussisussaataasut eqqartuussiviillu sulineranni, tamanna inatsisitigut illersugaanerup suli nukillaarsarneqarneruneranik kinguneqartumik.

Iliuussissatut siunnersuutigineqartup illersorneqarsinnaanerata nalilersorneqarnerani oqaatigineqartariaqarpoq aalajangiiffigisassatut siunnersuutip qulequtaatigut paasineqarsinnaasorinartoq siunnersuuteqartup kissaatigigaa kinaassutsimik isertuussilluni uppersaasooqarsinnaanera politiinit aalajangerneqassasoq (tassalu eqqartuussivinni pinnani). Tamanna siunnersuummik eqqortumik paasinninneruppat isumaqaqqajaanassaaq siunnersuutip atuutsineqalernera Europamiut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaanni artikel 6-imik unioqqutitsinerusutut nalilerneqarsinnaasoq.

3. 2. Kinaassutsimik isertuussilluni uppersaasooqarsinnaanerata annertusineqarnissaa pillugu siunnersuut pisariaqarpa?

Iliuseriniakkap siunnersuutigineqartup qanoq *pisariaqartiginera* pillugu apeqqummut tunngatillugu siulliullugu apequtigineqartariaqarpoq nalunaarutiginnittunut inunnullu pinerluttulerinermik suliani uppersaasooqarsinnaasunut imaluunniit uppersaasimasunut siorasaarinerit persuttaasarerillu nunatsinni qanoq akulikitsigisumik nalaanneqartarpat.

Danmarkimi 2010-mi inuit 189-it uppersaasooqarsinnaasunut persuttaanerit imaluunniit siorasaarinerit pineqaatissineqarsimapput. Kisitsit ukioq taanna pillaatissiinerit suliani 200.000-it pallillugit amerlassusilinni aalajangiisooqarsimaneranut sanilliullugu isigineqassaaq. Taamaallit uppersaasooqarsinnaasunut malersugaanerit nalaataqarsimasut suliat tamarmiusut promiiliat ataaseq inorlugu amerlassuseqarsimapput.

Kalaallit Nunaanni kisitsisit taakku pillugit Inatsisinut Ataatsimiititaliaq paasissutissaateqanngilaq, kisiannili paasisinnaallugu Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermut inatsimmi aalajangersakkamik danskit pillaasarerit inatsisaanni § 123-imut assingusumik, inuup politiinit eqqartuussivimmulluunniit nassuiaateqarnissaa ilimagineqartoq nassuiaateqarsimaneraluunniit pillugu pineqartumut taassumaluunniit qanitaanut persuttaasimanermut, siorasaarimanermut allatulluunniit pinerluffiginnissimanermut pineqaatissiissutip oqimaalutarneqarnerani sukannererusumik pineqaatissiinerit sunnuteqartumik ikkussinissamik maannamut pisariaqartitsisoqarsimanngitsoq.

Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermut inatsimmut aalajangersakkamik taamaattumik ilanngussinissamik maannamut pisariaqartitsisoqarsimannginnera, uppersaasunut nalunaarutiginnittunullu persuttaasarerit, siorasaarinerit allatulluunniit malersuinerit pissutsit piviusut malillugit qaqutigoortorujussuunerannut takussutissaasorinarpoq.

Aappaatut aperisoqartariaqarpoq inuit uppersaasissamut aggersarneqartut qanoq akulikitsigisumik eqqartuussisarnermut inatsimmi § 144, imm. 2, naapertorlugu uppersaasussaataajunnaarnissamik qinnuteqartarpat. Kalaallit Nunaanni (Danmarkimisut) pinerluttulerinermik suliami uppersaasussatut aggersarneqarsimagaanni nassuiaateqarnissaq aallaaviatigut pisussaaffiuvoq. Taamaattorli nassuiaateqarnerup nassataanik uppersaasumut taassumaluunniit qanitaanut pillaatitut akiniaasoqarnissaa ilimagineqarsinnaappat uppersaasuunissaq pisussaaffiujunnaartinneqarsinnaavoq.

Periarfissaq taanna *atorneqakulaarpat*, tamanna uppersaasuusup kinaassusianik isertuussisarnerup periarfissaanerata annertusineqarnissaanut tunngavissiisinnaavoq. Inatsisinulli Ataatsimiititaliaq paasissutissanik periarfissap taassuma atorneqakulaarneranik takutitsisunik ilisimasaqanngilaq.

Kiisalu paasineqartariaqarpoq rockerit pinerlunniatigii aallu aporaattarnerannik ajornartorsiutit, Danmarkimi uppersaasuusut kinaassusiinik isertuussisinnanermik annertusititsinermut qangaanerusoq tunngavissiisut Kalaallit Nunaanni atuutinngimmata.

3. 3. Uppersaasuusut kinaassusiannik isertuussisinnanernerup annertusineqarnissaa pillugu siunnersuutigineqartoq sakkussaava tulluortoq?

Inatsisinut Ataatsimiititaliap oqaatigineqareersutut isumaliutigisariaqarsimavaa, periuseq Danmarkimi atorneqartoq malillugu uppersaasuusut kinaassusiannik isertuussinermut periarfissaq qanoq annertutigisumik hashimik ajornartorsiummik akiuniarnermi sakkussaanersoq *tulluortoq*.

Uani siullertut maluginiagassaavoq, eqqartuussivik danskit malittarisassaasut malillugit aatsaat uppersaasuusup aqqaata il.il. unnerluussaasumut paasissutissiisutigineqannginnissaanik aalajangiisinnaavoq, tamanna unnerluussaasup illersorneqarneranut sunniuteqassanngitsoq ilimagineqarsinnaappat. Tamatuma nassataraa uppersaasuusup kinaassusiata isertuunneqarnissaanik aalajangerneq nalinginnaasumik aatsaat pisinnaammat nalaatsortumik takunnittuusimasut pineqartillugit: tassa ilisimannittut unnerluussaasup pisoq sioqqullugu ilisarimangisai nalaatsornikkullu pisumik takunnittut pinerluffigineqarnermilluunniit eqqugaasut.

Tassunga atatillugu maluginiassallugu tunngavissaqarsinnaavoq danskit inatsisissaattut siunnersuutip, eqqartuussinermi uppersaasuusut kinaassusiinik isertuussisarneq pillugu malittarisassat maanna atuuttut 2002-mi eqqunneqartut tusarniaassutigineqarnerannut politiit atorfillit peqatigiiffiata akissuteqaataat. Tassani ima allasimasoqarmat:

”Inatsisissatut siunnersuut maannatut ilusilik akuersissutigineqassappat suliat uppersarsaasunik kinaassutsimik isertuussilluni atuiffiusut ikitsuararsuussapput - tamanna immaqa annerusumik pillaatissiinermik suliani rockereqatigiiaat il.il. aporaannerannik nalaatsornikkut takunnittuusunit atorneqartassaaq.

Allatut aaqqissuussaasumik pinerluuteqarnermik suliani – assersuutigalugu ikiaroorartulerinermik suliani, anngiortumik eqqussuineramik suliani imaluunniit inunnik niueruteqartarnermik suliani siunnersuutip killormoortuanik annerusumik sunniuteqarnissaa ilimanangilaq, tassami suliani taamaattuni killisiorneqartut nalinginnaasumik tassaassammata politiineersut ilanngaaserisuneersullu imaluunniit inuit nassuiaatigisimasaat aqutigalugit unnerluussaasup kinaassusersisinnaasai.”

Taamaalilluni politiit atorfillit peqatigiiffiat (politifuldmægtigforening) naliliivoq, kinaassutsimik isertuussilluni uppersarsaasuusoqarsinnaaneramik atuisinnaaneq ikiaroorartulerinermi sulianut tunngatillugu annertuumik sunniuteqarnavianngitsoq. Nunami maani hashimik ajornartorsiummik akiuiniarnermi danskit periusiat malillugu kinaassutsimik isertuussilluni uppersarsaasoqartarnerup annertusineqarnissaata sakkussaqqissuuneramik apeqqummut tunngatillugu tusarniaanermut akissut attuumassuteqarsinnaavoq.

Danskit periusiat malillugu kinaassutsimik isertuussilluni uppersarsaasoqartarnerup annertusineqarnissaata hashimik ajornartorsiummik akiuiniarnermi ilumut sakkutut atorneqarsinnaaneranut aamma apeqqutaavoq, uppersarsaasup kinaassusiata isertuunneqarsinnaanera pissutsit piviusut malillugit ajornannginnersoq.

Uppersarsaasussap kingunerlutsitsinissaq (akiniarneqarnissaq) annilaangagalugu uppersarsaalluni nassuiaateqarnissani qunugiguniuk – politiit, illersuisup eqqartuussisullu nassuiaateqartup kinaaneramik inatsisit malillugit isertuussisussaappata, taava taassuma nassuiaateqarnissani qunugiunnaassavaa? Imaluunniit takunnissimasup ullormi eqqartuussinerup suliarineqarfiani eqqartuussiviliarluni illoqarfimmi innuttaasumit ataatsimit arlalinnilluunniit takuneqaratarsinnaanini, tamatumalu unnerluussaasumit tusarneqarsinnaanera isumaliutigissavaa? Uppersarsaasup kinaassusiata isertuunneqarsinnaanera pingaartumik illoqarfitta ilaanni mikinerusuni pissutsit piviusut malillugit ajornakusoortorujussuusussaavoq.

3.4. Sakkussat allat atorneqarsinnaasut

Kiisalu puigorneqartariaqanngilaq innuttaasut kinaassutsiminnik isertuussillutik politiinut nalunaarutiginnissinnaareermata. Soorunami kinaassutsimik isertuussilluni nalunaarutiginninnerit uppersaanernut taartaasinnaangillat, taamaattorli politiit paasiniaanermik aallartitsinerannut paasiniaanermiluunniit eqqortumut saatitsiniarnerannut iluaqutaasinnaallutik, taamaalillutillu uppersaatini pisariaqartinneqartunik pissarsisinnaalerlutik.

Tassunga atatillugu immaqaa isumaliutigineqarsinnaavoq, hasheerniarneq allatulluunniit pinerluuteqarneq pillugu kinaassutsimik isertuussilluni politiinut nalunaarutiginnissinnaaneq ilumut innuttaasunit naammattumik ilisimasaqarnersoq. Soorluttaaq isumaliutigineqarsinnaasoq qanoq iliorluni tamatuminna ilisimanninneq siaruarterneqarsinnaanersoq periarfissarlu ersarissarneqarsinnaasoq.

Danmarkimi politiit nittartagaqarput², tassuuna innuttaasut kinaassutsiminnik isertuussillutik politiinut nalunaarutiginnissinnaapput.

Nittartakkami tassani makku atuarneqarsinnaapput:

Nalunaarutiginninnerit oqaaseqaatillu

Politiit pinerlunnernik pinaveersaartitsiniarlutik, pinerluuteqartoqartarneranik akiuiniarlutik inuiaqatigiinnilu toqqissisimanermik pilersitsiniarlutik innuttaasunit ikiorneqarnissaminnik pisariaqartitsipput.

Politiit sulineranni ikiuutaasinnaasunik ilisimasaqaruit tamanna pillugu politiit assigiinngitsutigut paasitissinnaavatit, tamanna assersuutigalugu nittartakkakut ugguuna. Saaffiginnikkuit kinaassutsinnik isertuussinissat pisinnaatitaaffigaat.

Paasissutissaateqaruit politiinut ikiuutaasinnaasunik tamatigit najukkanni politiit saaffigisassavatit.

Najukkanni politiit toqqakkit saaffiginninnermullu immersugassaq, mailkkut najukkanni politiinut kinaassutsinnik isertuussillutit saaffiginnissinnaaninnik periarfissiisoq iserfigalugu.

Nalunaarutiginninnerpit politeeqarfimmut sorlermut ingerlatinnissaa ataatungaani toqqaruk.

Nittartagaq politeeqarfinnut assigiinngitsunut ingerlaqqiffissiaqarpoq, tamanna aamma Savalimmiunut, eqqumiikkaluartumilli Kalaallit Nunaannuunngitsaq.

Kalaallit Nunaanni politiit nittartagaat kinaassutsimik isertuussilluni politiinut nalunaarutiginnissinnaanermut periarfissaq pillugu paasissutissanik imaqqanngilaq taamatullu

² <https://www.politi.dk/da/hjaelppolitiet/tipogbemaerkninger/>

mailikkut kinaassutsimik isertuussilluni politiinut saaffiginnissamut immersugassamik imaqarani.

4. Inatsisinut Ataatsimiititaliap inassuteqaataa

Aalajangiiffigisassatut siunnersuutip saqqummiunneqartup oqaatigineqareersutut Inatsisinut Ataatsimiititaliaq ajornakusoortumik isumaliuteqarnissaanik tunngavissippaa.

Inatsisinut Ataatsimiititaliap paasisinnaavaa ilisimannittut malersugaalersinnaanertik annilaanngagalugu paasisutissanik tunniussinissaminnut nangaassuteqartarsinnaasut. Taamaattorli eqqartuussivinni kinaassutsiminnik isertuussillutik uppernarsaasunik atuinerup nassataanik tunngaviatigut inatsisitigut illersugaanermut eqqartuussiveqarnikkullu aaqqissuussaansinni tunngaviusunut akulerunneq pisussaq isumaliornartoqartillugu. Peqatigitillugu ataatsimiititaliap qularnartoqartippaa, uppernarsaasup kinaassusiata pingaartumik illoqarfitta ilaanni mikinerusuni pissutsit piviusut malillugit isertuunneqarsinnaanera.

Ataatsimiititaliarli isumaqarpoq innuttaasut hasheerniarneq allatulluunniit pinerluuteqarneq pillugu kinaassutsiminnik isertuussillutik politiinut nalunaaruteqarnissaminnut periarfissaat iluaqutaasumik innuttaasunut erseqqissaatigineqarsinnaasoq.

Taamaammat ataatsimiititaliaq isumaqatigiittoq allannguutissatut siunnersuummik imaattumik saqqummiussivoq.

Innuttaasut politiit nittartagaat aqputigalugu politiinut nalunaarutiginnissinnaanerat pillugu kiisalu innuttaasunik allanillu paasisitsiniaanissat siunertaralugit naalagaaffimmi oqartussaasunik oqaloqatiginninnernik aallartitsinissamik Naalakkersuisut pisussaaffilerneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

Taamak oqaaseqarluni Inatsisinut Ataatsimiititaliap siunnersuut aappasaaniigassanngortippaa.

Anders Olsen
Siulittaasoq
Siumut

Jens-Erik Kirkegaard
Siumut

Iddimangiiu Bianco
Inuit Ataqatigiit

Debora Kleist
Inuit Ataqatigiit

Per Rosing-Petersen
Partii Naleraq